

Csendes ünnep

Idén volt harminc éve, hogy megnyílt az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. Ebből az alkalomból rendezett ünnepi ülést a Magyar Könyvtárosok Egyesületének iskolai könyvtáros szekciója a budapesti Kaffka Margit Gimnáziumban. Az egész napos program egyszerre volt tanácskozás és számbavétel, baráti összejövetel és jövőnek szóló útkeresés. Ott voltak mindazok, akik hivatásuknak tekintik az iskolai oktatásnak műveltséggel, természetessé váló rendszeres olvasatással való kiegészítését, akik fontosnak tartják, hogy az iskolákban elsajátítandó ismeretanyag több lehessen a gyermekek számára, mint nehézkes, kötelező tudás, amelyre a társadalomban való elhelyezkedéshez feltétlenül szükség van; lehessen ehelyett személyes viszony a valósághoz, otthonlét a világban, alapja egy kialakítandó egyéni kultúrának. Mindenkor bizonytalan persze, hogy a hasonló tanácskozások, amelyek az ideális célok és a gyakorlat adottságai, és a velük összefüggő eredmények között igyekeznek összhangot teremteni, mennyiben szolgálják a célt, s mennyiben válnak maguk is eredményé, ahelyett, hogy eszközei lennének a továbblépésnek.

Az ülés négy előadásra épült. *Dr. Tóth Gyuláné*nak, a szekció elnökének alkalomhoz illő megnyitója után *Juhász Jenő*nek, a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya vezetőjének keresetlen szavú bevezető előadása következett, amely *Pedagógiai és iskolai könyvtárak a magyar és külföldi könyvtárügyben* címmel az iskolai könyvtárak jelentőségét, a kultúra közvetítésében betöltött szerepét taglalta, elsősorban általános érvényű megállapításokon keresztül, mintegy viszonyítási alapot adva a további, konkrétabb tárgyú elemzések számára. Sajnálatos módon a következő előadás, *dr. Kondor Imréné*nek, az OPKM nyugalmazott osztályvezetőjének *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum mint szakkönyvtár* című

előadása a előadó betegsége miatt elmaradt, pedig – témamegjelöléséből ítélve – ez lett volna az az előadás, amely az oly igen fontosnak tartott tudományosságot hangsúlyozza s mutatja be az iskolai könyvtárak ügyében.

Az elmaradt előadás helyére került a soron következő: *dr. Tóth Gyula*, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola könyvtári tanszékének vezetője olvasta fel *A könyv és könyvtár helye a pedagógiában* című előadását. A dolgozat – mely a kezdet kezdetén elárulta, hogy a „könyvtár az iskolában” formulát szívesebben cserélné fel az „iskola a könyvtárban” kifejezésre – a legalapvetőbb gyakorlati problémákkal foglalkozott. Az iskolai könyvtárak helyzetét az előadó szerint alapvetően meghatározza az, hogy a fenntartó igényeihez kell alkalmazkodnia. Ma is érvényes az az alapvető kettősség, amellyel a dualizmus kora óta számolni kell: az iskolai könyvtárak szerepének megítélésében nehezen eldönthető kérdés volt, hogy működését az oktatás részének vagy pedig értelmes szabadidős tevékenységi lehetőségnek kell-e tekinteni. Végül is a használók céljai döntenek: a pedagógusoknak elsősorban munkaeszköz, a diákoknak elsősorban szabadidő-töltés lett az iskolai könyvtár.

Változtatott az iskolai könyvtárak megítélésén *Eötvös József* koncepciója, amely a gyermeket nem „más lénynek”, hanem műveletlen felnőttnek tekintette, s ebből kiindulva szorgalmazta az iskolai és népkönyvtárak együttesét. Ez az elgondolás, amely tulajdonképpen a mai közművelődési könyvtárak gyakorlatában kellő differenciáltsággal meg is valósul, a százforduló táján is érvényben maradt. Ugyanakkor viszont maguk a könyvtárak tervszerűtlen könyvhalmozást, szétforgácsolt könyvtári rendszert jelentettek csupán. A századelő oktatása különös módon reagált a tudományos felfedezések sebes szaporodására, a polgári világ felgyorsult informálódására: a tankönyv a

tudás egyetlen forrása volt a diákok számára, ellentmondva a huszadik századi információ-áramlás kezdeteinek. A század első felében az olvastatás még cél volt, nem pedig eszköz, mint a mai modern könyvtári-pedagógiai koncepcióban.

Valójában az utóbbi harminc-egyven év egymást követő hazai rendeletei, határozatai, irányelvei fokozatosan alakították ki a mai iskolai könyvtár koncepciót, amely a jövőben a kor társadalmi és gazdasági követelményeinek is megfelelően a tanulók aktivitását, kreativitását, szellemi önállóságra nevelését tartja elsődlegesnek – szinte gyökeres ellentétben a hajdani pedagógiai felfogással, amely a tanulóktól a konzervatív kultúrába való beilleszkedést, ahhoz való alkalmazkodást követelt.

A mai iskolai könyvtári munka előtt tehát sokkal inkább gyakorlati, mintsem elvi akadályok állnak. A pedagógusnak és az iskolai könyvtárosnak szükségképpen közösen kellene dolgozniuk, hiszen tevékenységük csak formailag különbözik, tartalmát tekintve azonos: a tudásközvetítés – s mindkettő ugyanarra az alanyra irányul. A közös munkának azonban mindkét oldalról gátat szabnak a mai feltételek: a pedagógusképzés problematikussága egyfelől, a könyvtárosok passzivitása másfelől. Mégis: mindezek ellenére elmondható, hogy – elsősorban a főfoglalkozású iskolai könyvtári státuszok megteremtése nyújtotta lehetőségekkel – egy majdani egységes iskolai könyvtári rendszer körvonalai bontakoznak ki.

Gyakorlati gondok

Dr. Kelemen Elemérnek, a Művelődési Minisztérium Alsófokú Nevelési Főosztálya vezetőjének *Iskolai könyvtáraink 1958* című előadása az iskolai könyvtárügyben deklarált célok és a gyakorlati megvalósítás közötti eltérésre hívja fel a figyelmet. Rendkívül megnehezíti az iskolai könyvtári célok elérését, hogy a gyermekek olvasásra, könyvtárhasználatra nevelésére olyan tantárgyi környezetben kellene időt szakítani, amely ezt jóformán lehetetlenné teszi. Sajnálatos módon még a hetvenes években megjelent reformtankönyv-csoportok is ellentmondanak a könyv- és könyvtárhasználatnak, a korszerű céloknak: sok könyvvel tanítani, nevelni a gyerekeket. A jelenlegi helyzet rendkívül előnytelen, de mégis – az akadályok felismerése révén – okot ad némi reménykedésre.

A program egyik legmeghittebb pontja lehetett volna az iskolai könyvtárügyben ez ideig legjobbat és legtöbbet tevő könyvtárosok megjutalmazása az e célra megteremtett *Bod Péter*-emléklappal. Sajnálatos és különös az a tény, hogy a jutalmazni kívánt mintegy kétszáz könyvtárosnak csak töredéke vehette át a munkáját elismerő emléklapot. Mint megtudhatták a hallgatók: csak egy részük távolmaradását okozta betegség vagy más elháríthatatlan akadály. Sok könyvtáros azért nem jöhetett el, mert a könyvtárat működtető iskola vezetősége nem engedte el e kivételes alkalomra sem. Ez a tény mindennél ékesszólóbban beszél arról, miféle megbecsülésben is van része az iskolai könyvtári munkának az oktatás részéről – ahelyett, ami oktatás és könyvtárügy közös érdeke volna.

A programban a továbbiakban szerepelt még a tanácskozásnak otthont adó Kaffka Margit Gimnázium könyvtárának megtekintése, valamint egy kötetlen beszélgetés, amelyet az OPKM volt és jelenlegi munkatársai az ülés résztvevőivel aktuális kérdésekről folytattak. Barátságos és jóleső gesztus volt a gimnázium igazgatóságának részéről az eredményes tanácskozást kívánó kedves üdvözlő beszéd a szünetet követően, s a könyvtárosok tiszteletére felsorakozott iskolai kórus rövid műsora.

S hogy miért volt csendes ez az ünnep? Bizony azért, mert az előadók vélekedéséből kitűnt: a helyzet korántsem ad okot teljes elégedettségre. A OPKM 30. évfordulója alkalmából rendezett ülés ünnepi jellege ezúttal inkább az eltelt idő alatt végzett munka ropant mennyiségének és a mostoha körülmények közötti töretlenségének szólt, mintsem eredményességének.

Abody Rita